

GDI

Global
Disinformation
Index

Mediju tirgus riskā reitingi: Latvija

Satura rādītājs

Priekšvārds	4
Ievads	5
Latvijas mediju tirgus: Galvenās iezīmes un darbības raksturs	8
Dezinformācijas riska reitingi	10
Secinājumi	17
Pielikums: Metodoloģija	18
Piezīmes	21

Autori un pētnieki: Mārcis Balodis un Beāte Līvdanska – Austrumeiropas politikas pētījumu centrs.

Dizains: www.designbythink.co.za

Globālais dezinformācijas indekss ir Lielbritānijas bezpeļņas organizācija, kas savu darbību balsta trīs principos – neitralitāte, neatkarība un caurspīdīgums. Mūsu vīzija ir pasaule, kurā varam uzticēties tam, ko redzam medijos. Mūsu misija ir atjaunot uzticību medijiem, sniedzot reāllaika automatizētus riska reitingus mediju vietnēm no visas pasaules caur Globālo dezinformācijas indeksu (GDI). GDI ir apolītisks. Mūsu Padomdevēju komisiju veido starptautiski dezinformācijas, indeksu un tehnoloģiju eksperti. Lai iegūtu vairāk informācijas, apmeklējiet www.disinformationindex.org

GDI Global
Disinformation
Index

Centre for East European Policy Studies
Austrumeiropas politikas pētījumu centrs

 September 2020. Published under a Creative Commons License (CC BY-NC-SA 4.0)

Priekšvārds

Kopš globālā tīmekļa izgudrošanas tas, kā mēs dzīvojam savu dzīvi tiešsaistē un ārpus tās, ir mainījies neskaitāmos veidos. Ieskaitot to, kā tiek finansētas, veidotas, patērētas un kopīgotas ziņas.

Ar šīm izmaiņām ziņu industrija ir radušies riski. Dezinformācija ir viena no tām. Dezinformācija ir izmantota kā līdzeklis masu ietekmēšanai un propagandas izplatīšanai. COVID-19 pandēmijas laikā dezinformācija ir radījusi infodēmiju, kas grauj sabiedrības veselību, drošību un valdības reakcijas spējas. Neviens valsts vai mediju tirgus nav pasargāts no šiem draudiem.

Lai apkarotu dezinformāciju, mums jāatrod veidi, kā izjaukt sistēmu un tās finansēšanu. Tieši tam ir pievērsies Globālais dezinformācijas indekss (GDI).

Mēs, GDI komanda, uzskatām, ka ir nepieciešams neatkarīgs, uzticams un neitrāls ziņu vietņu dezinformācijas risku vērtējums. Šos riska novērtējumus

reklāmdevēji un reklāmas tehnoloģiju uzņēmumi var izmantot, lai nodrošinātu, ka tas, kur viņi novirza savas tiešsaistes reklāmas izdevumus, ir saskaņā ar viņu pašu zīmola drošību un dezinformācijas riska mazināšanas stratēģijām.

GDI pētījums piedāvā uzticamu un neitrālu novērtējumu par dezinformācijas riska pakāpi konkrētā ziņu domēnā. Aplūkojot strukturālos, satura, darbības un konteksta rādītājus, GDI sniedz domēna līmeņa vērtējumu par ziņu vietnes risku dezinformēt tiešsaistes lietotāju.

Šajā ziņojumā sniegti GDI riska novērtēšanas metodoloģijas piemērošanas rezultāti dažām bieži apmeklētajām mediju vietnēm Latvijā. Kopumā mēs novērtējām 23 vietnes. Valsts tika izvēlēta augstā lasītāju līmeņa dēļ, kas patērē tiešsaistes ziņas, un, ņemot vērā Latvijas pašreizējo un iepriekšējo pieredzi uz tiešsaistes lasītājiem vērstu dezinformācijas kampaņu apkarošanā, un diskusiju veicināšanā sabiedrībā.^{1,2}

1. attēls. Analizētās Latvijas mediju vietnes (alfabētiskā secībā)

1. www.baltnews.lt	9. www.focus.lv	17. www.liepajniekiem.lv
2. www.nasha.lv	10. www.rezekneszinas.lv	18. www.telegraf.bb.lv
3. www.bb.lv	11. www.gorod.lv	19. www.lsm.lv
4. www.panorama-rezekne.lv	12. www.rubaltic.r	20. www.tvnet.lv
5. www.db.lv	13. www.grani.lv	21. www.meduza.io
6. www.press.lv	14. www.sputniknews.ru	22. www.ventasbalss.lv
7. www.delfi.lv	15. www.jauns.lv	23. www.mixnews.lv
8. www.rebaltica.lv	16. www.subbota.com	

Ievads

Dezinformācijas³ kaitējums palielinās visā pasaulē – tas apdraud mūsu vēlēšanas, veselību un kopējo izjūtu par vispāriņņemtiem faktiem.

Infodēmija, ko atklāja ar COVID-19 saistītās sazvērestības teorijas, skaidri parāda, ka dezinformācija maksā cilvēku dzīvības. To virza vietnes, kas maskējas kā ziņu portāli un gūst finansiālu labumu no situācijas.

Globālā dezinformācijas indeksa (GDI) mērķis ir pārtraukt ienākumu plūsmas, kas stimulē un uztur dezinformācijas izplatību. Izmantojot gan mākslīgo, gan cilvēka intelektu, GDI ir izveidojis novērtēšanas sistēmu dezinformācijas riska pakāpes noteikšanai ziņu domēnos.⁴

GDI riska reitings sniedz reklāmdevējiem, reklāmas tehnoloģiju uzņēmumiem un platformām plašāku informāciju par dezinformācijas elementu klāstu, kas saistīti ar vietnes struktūru (t.i. metadatiem un leksiskām iezīmēm),⁵ saturu (t.i., satura ticamību), darbību (t.i., operatīvo un redakcionālo integritāti) un kontekstu (t.i., zīmola uzticamības uztveri; sk. 2.attēlu). Šī ziņojuma secinājumi ir balstīti uz trim pilāriem, kas tika manuāli pārlikti: saturs, darbība un konteksts.⁶

Vietnes dezinformācijas riska līmenis ir balstīts uz šīs vietnes apkopoto punktu skaitu visos pārskatītajos pilāros un rādītājos (sk. 3.attēlu).⁷ Vietnes kopējais rezultāts svārstās no nulles (maksimālais riska līmenis) līdz 100 (minimālais riska līmenis). Katrs rādītājs, kas ir iekļauts šajā ietvarā, tiek vērtēts no nulles līdz 100. Tāpēc indeksa rezultāts ir vietnes kopējais dezinformācijas riska līmenis, nevis vietnes patiesums vai žurnālistikas kvalitāte.

2. attēls: GDI dezinformācijas riska novērtējuma pārskats

Automatizētā Pārlikošana	Cilvēka Veikta Pārlikošana		
Struktūra	Saturs	Darbība	Konteksts
<ul style="list-style-type: none"> Automātiskā domēnu klasifikācija Mākslīgā intelekta izvērtēta pēc apskatāmiem datiem 	<ul style="list-style-type: none"> Publicēto rakstu novērtējums pēc ticamības, sensacionālisma, naida kurināšanas un objektivitātes pakāpes Vērtējumu veic analītiķi pēc apskatāmiem datiem 	<ul style="list-style-type: none"> Balstīta uz Journalism Trust iniciatīvu Vērtējumu veic analītiķi pēc apskatāmiem datiem 	<ul style="list-style-type: none"> Ziņu domēnu vispārējās uztveres un uzticamības izvērtējums Vērtējumu veic eksperti pēc aptaujas datiem

Šajā ziņojumā sniegti atzinumi par dezinformācijas riskiem mediju tirgū Latvijā, pamatojoties uz 23 ziņu domēnu izpēti.⁸ Dati sniedz pirmo vispārējo stipro pušu un izaicinājumu konstatāciju, ar kuriem šīs vietnes saskaras, lai mazinātu dezinformācijas riskus.⁹

Visi šie secinājumi ir iegūti no GDI vadīta pētījuma kopā ar Austrumeiropas politikas pētījumu centru (APPC) laikā no 2020. gada marta līdz jūnijam. Tirgus analīze ir balstīta uz 15 dezinformācijas karodziņiem, kas tika novērtēti Latvija pēc APPC un neatkarīgas uztveres aptaujas.¹⁰ Tirgus analīze ir balstīta uz 15 dezinformācijas karodziņiem pēc divu pētnieku veiktā Latvijas vietņu apskata.¹¹ Šajā pārskatā ir parādīti tirgus piemēru vidējie rādītāji. Vietnes, kuras ir novērtētas kā minimālā riska vietnes un / vai kuru rādītājs ir augstāks par 95 punktiem jebkurā no trim pilāriem, pārskatā ir nosauktas un aprakstītas.¹²

GDI riska novērtēšanas metodika nav mēģinājums identificēt patiesību un nepatiesību. Neviena vietne nav apzīmēta kā dezinformācijas vietne vai, otrādi, kā uzticama ziņu vietne. Drīzāk mūsu pieeja ir balstīta uz ideju, ka virkne signālu kopā var norādīt uz vietnes dezinformācijas izplatīšanas risku.

Rezultāti jāuzskata par sākotnēju ieskatu Latvijas mediju tirgū un tā vispārējo dezinformācijas riska līmeni. Rezultāti ir atvērti diskusijām un uzlabojumiem ar ieinteresētajām personām no ziņu vietnēm, reklāmdevējiem un reklāmas tehnoloģiju nozares. (Šī ziņojuma pielikumā ir izklāstīta novērtēšanas sistēma).¹³ Mēs ceram uz šādu sadarbību.

Kā novērst dezinformācijas riskus no starptautiskām vietnēm

Internets pamatā ir bez robežām, tāpat kā informācija, kurai cilvēki var piekļūt. Neatkarīgi no tā, vai esat Keiptaunā, Melburnā vai Toronto, jūs, iespējams, paļaujaties uz dažām tām pašām angļu valodas plašsaziņas līdzekļu vietnēm, kas atrodas ārpus jūsu valsts. Tās pats attiecas uz daudzām citām valodām, ieskaitot arābu, franču, portugāļu un spāņu valodu.

Un kā jūs novērtējat un novēršat dezinformācijas riskus, ko šīs vietnes rada vietējam tirgum? Problēma kļūst īpaši izaicinoša, ja starptautiskās vietnes ir vērstas uz minoritātēm valstī ar citu oficiālo valodu. Latvijas mediju tirgus vērtējuma izpratnei tas ir ārkārtīgi aktuāli.

Ievērojamā krievalodīgo kopiena Latvijā nozīmē, ka daudzi tiešsaistes lasītāji dabiski izmanto krievalodīgos medijus un paļaujas uz tiem - kā uz Latvijā bāzētajiem, tā ārpus valsts. Daudzas valsts populārākās vietnes krievu valodā atrodas Krievijā.¹⁴ Šim tirgus pētījumam mēs novērtējām divas Latvijas vietnes (www.subbota.com un www.meduza.io), vienu lietuviešu vietni (www.baltnews.lt) un divas Krievijas vietnes (www.rubaltic.ru un www.sputniknews.ru).

Salīdzinot ar visā Latvijas plašsaziņas līdzekļu tirgū konstatēto, vietnēs krievu valodā ir atšķirīgi rezultāti dezinformācijas risku ziņā. Tikai viena vietne pārspēj visus Latvijas mediju tirgus vidējos rādītājus: www.meduza.io. Pārējās krievu valodas vietnes darbojas ievērojami zem citām atlasītajām un rada salīdzinoši augstāku dezinformācijas risku. Šīm vietnēm trūkst daudzu darbības nodrošinājumu un žurnālistikas prakses, kas saistās ar zema un vidēja riska vietnēm.

Lai gan ir ļoti svarīgi saprast viņu riska profilu, tas vienlaikus rada arī politisku izaicinājumu. Kā starptautiskas vietnes tās neietilpst Latvijas mediju struktūrās un nav pakļautas Latvijas likumdošanai vietējo plašsaziņas līdzekļu noteikumu pārkāpumu gadījumos. Nav skaidra veida, kā novērst kādu no identificētajiem riskiem attiecībā uz šīm starptautiskajām vietnēm, ja vien tās pašas neizlemj novērst minētos riskus. Mēs ceram, ka šeit konstatētais sniegs aplūkotajām starptautiskajām vietnēm skaidru plānu par to, kā mazināt atklātos dezinformācijas riskus, un esam atvērti sadarbībai.

Konstatētais: Latvija

Pārskatot mediju ainavu Latvijai, GDI novērtējumā konstatēja, ka:

Gandrīz divām trešdaļām mūsu izlases vietņu ir augsts vai maksimāls risks dezinformēt savus tiešsaistes lietotājus.

- Vienpadsmit vietnēm ir augsts dezinformācijas riska reitings, bet četrām vietnēm bija maksimālais riska reitings (sk. 2. attēlu). Šajā grupā ietilpst vietnes, kas tiek publicētas latviešu un krievu valodā.
- Daudzas no šīm vietnēm publicē neobjektīvu saturu, tādējādi radot iespēju manipulēt ar savu auditoriju.
- Šajās pašās vietnēs tiek publicēti materiāli par jautājumiem, kurus citi izdevumi neapraksta un tie bieži tiek publicēti krievu valodā, radot informācijas asimetriju noteiktām valsts iedzīvotāju grupām;

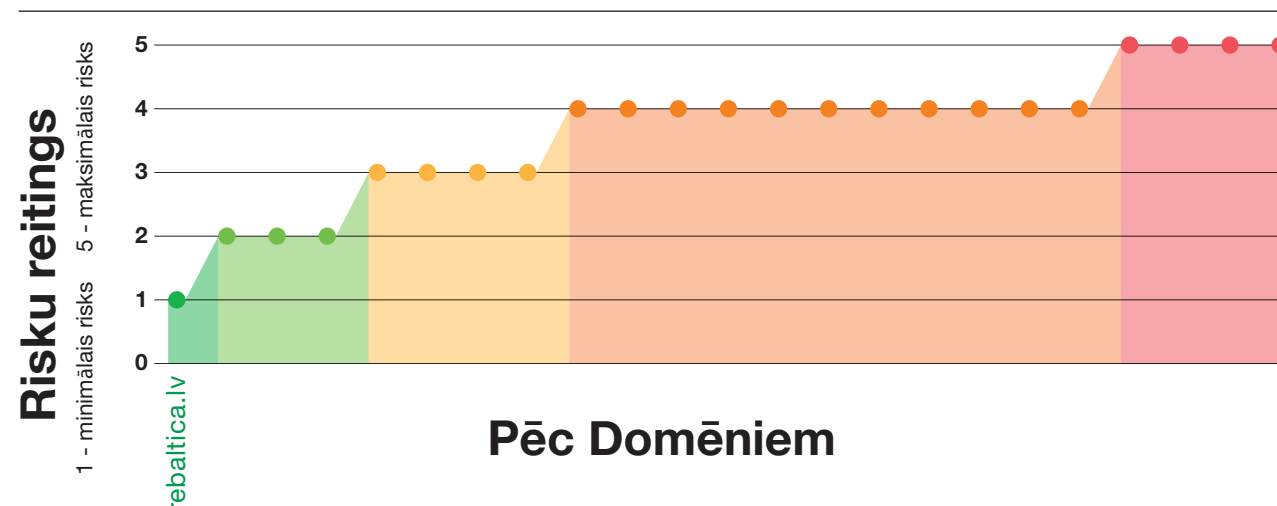
Latvijā ir tikai ierobežots skaits vietņu, kurās pastāv zems dezinformācijas risks.

- Tikai viena vietne - www.rebaltica.lv - tika novērtēta ar "minimālu" dezinformācijas risku. Tā darbojas nevainojami attiecībā uz objektīvu, neitrālu un precīzi nosauktu rakstu publicēšanu. Tajā tiek veikta arī lielākā daļa operatīvo pārbaužu un ievērots samērīgums; to uzskata par uzticamu un precīzu informācijas avotu.
- Trīs vietnes tika novērtētas ar "zemu" dezinformācijas riska līmeni, tostarp vietnes krievu un / vai latviešu valodā. Šīm vietnēm kopumā ir labs rezultāts arī uz sensācijām neorientēta satura publicēšanā, taču tajās dažkārt pietrūkst operatīvo pārbaužu, kas tiek uzskatītas par būtiskām neatkarīgai un atbildīgai ziņu portāla darbībai.

Izvērtētajām Latvijas mediju vietnēm dezinformācijas risku apkarošanā ir tendence darboties vai nu ļoti labi, vai ļoti slikti.

- Tikai četras vietnes tika novērtētas kā tādas, kas rada vidēju risku dezinformēt savus tiešsaistes lietotājus.
- Šis atklājums liek domāt, ka ir ļoti maz vietņu, kas vidējā termiņā varētu uzlabot to veiktspēju, novēršot trūkumus, piemēram, to darbības politiku, lai pārietu uz zema riska kategoriju.

3. attēls: Vietņu sadalījums pēc dezinformācijas riska pakāpes

Tiešsaistes lietotāju zemā uztvere par zīmolu uzticēšanos Latvijas ziņu vietnēm atspoguļo viņu vispārējo uzticības trūkumu šīs valsts mediju spējai apkarot dezinformāciju.¹⁵

- Šāds vispārējais neuzticības līmenis var leģitimizēt dezinformāciju. Ja tiešsaistes lietotājs neuzskata nevienu vietni par uzticamu, tiek pieņemts, ka saturs kā augsta riska, tā zema riska dezinformācijas vietnēs ir vienāds.
- Zema vietnes uzticamības uztvere var arī veicināt cinismu pret plašsaziņas līdzekļiem kā sabiedrības būtisku institucionālo pīlāru.

Daudzās Latvijas vietās nav visu operatīvo pārbaužu un pasākumu, kas nepieciešami, lai radītu aizsardzību pret dezinformācijas riskiem.

- No aplūkotojiem piemēriem ar dezinformāciju saistītajos gadījumos izplatīta vietnes finansēšanas avotu un tās īpašnieku nepubliskošana, kā arī redakcijas neatkarības paziņojumu neieviešana.
- Šāda informācija palīdz izveidot redakcionālu buferi starp vietnes īpašniekiem / reklāmdevējiem un tās satura veidotājiem.

Rakstu autoru norādīšana ziņu vietnēs Latvijā lielākoties nav vērojama.

- Mēs atklājām, ka daudziem rakstiem, kas tika analizēti kā piemērs, pārsvarā netiek minēti autori.
- Autora identitātes slēpšana palielina dezinformācijas risku, jo nav iespējas noteikt, kurš sniedza informāciju.
- Lai nodrošinātu ticamību, ir jāsniedz papildu informācija par autoru (piemēram, e-pasta adrese, informācija par sociālajiem tīkliem vai iepriekš publicētie raksti);

Latvijas mediju tirgus: Galvenās iezīmes un darbības raksturs

Mediju vide Latvijā ir sarežģīta. Ziņu mediju vietnes ražo saturu gan latviešu, gan krievu valodā. Krievu valodas saturu veido mediju vietnes, kas reģistrētas Latvijā, citās ES valstīs un Krievijā. Lielākās atšķirības starp vietnēm latviešu un krievu valodā ir to saturs un mērķauditorija. 2017.gada dati rāda, ka nedaudz vairāk nekā 61% iedzīvotāju mājās lieto latviešu valodu, bet gandrīz 38% savās mājās izmanto krievu valodu.¹⁶

Latviski runājošie atzīst, ka viņi galvenokārt lieto Latvijas plašsaziņas līdzekļu vietnes, savukārt krieviski runājošie ir norādījuši, ka patērē plašsaziņas līdzekļu vietnes, kas nāk gan no Latvijas, gan Krievijas. Lai gan lielākā daļa sabiedrības runā latviski un lieto vietējo saturu, ziņu patērešana no Krievijas mediju vietnēm veido vēl par vienu pakāpi sarežģītu situāciju ar dezinformācijas risku izpratni. Kremļa kontrolētie mediju portāli izplata

dezinformāciju, kas ir vērsta uz tiem cilvēkiem, kas savās mājās izmanto krievu valodu un dzīvo ārpus Krievijas, arī Latvijā. Tā rezultātā vietējie krievvalodīgie iedzīvotāji ir pakļauti riskam patērēt saturu, kas veidots ar noteiktu mērķi - nodrošināt viņu lojalitāti vai vismaz neitralitāti pret Krievijas ārpolitiku, vienlaikus cenšoties radīt neuzticību Latvijas valdībai, tādējādi izraisot šķelšanos sabiedrībā. Lai vēl vairāk sarežģītu šo situāciju, daudzas Kremļa kontrolētās mediju vietnes tiek reģistrētas ārpus ES, kas ierobežo visas iespējas nodrošināt to atbilstību likumdošanai un labai praksei.

Turklāt Latvijas mediju tirgus ir salīdzinoši jauns, jo tas tika izveidots pēc Latvijas neatkarības 1991.gadā. Daudzi Latvijas iedzīvotāji vēl atceras Latviju kā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) sastāvdaļu, pirms tā kļuva neatkarīga. Pirms 1991.gada padomju valdība un plašsaziņas līdzekļi publicēja apzinātu dezinformāciju par vietējiem un ārvalstu notikumiem. Šī vēsturiskā atmiņa joprojām var izraisīt cilvēku neuzticību un skeptisku attieksmi pret ziņām kopumā, kā arī sarežģīt mediju vietnēs propagandas un dezinformācijas izplatīšanas rīku.

Šodien vietējie mediji Latvijā darbojas ļoti konkurētspējīgā mediju vidē. Latvijas vietnēm ir jākonkurē ar globālo mediju tirgu, kas darbojas bez pārtraukuma un kam var piekļūt ikviens ar interneta pieslēgumu nodrošināts cilvēks.

Izplešoties tiešsaistes ziņām, to pašu dara tiešsaistes reklamēšana. Latvijā ir augošs tiešsaistes reklāmas tirgus. 2018. gadā Latvijas mediju tirgus reklāmas jomā piedzīvoja vislielāko izaugsmi pēdējos gados (par sešiem procentiem). Neskatoties uz to, interneta reklāma veido tikai 23% no kopējiem reklāmas izdevumiem Latvijas

tirgū, savukārt reklāmai televīzijā ir 41% tirgus daļa.^{17,18}

Līdzīgi kā reklāmdevēji, arī Latvijas iedzīvotāji dod priekšroku televīzijai, nevis citiem plašsaziņas līdzekļiem - 79% iedzīvotāju televīziju skatās vismaz reizi nedēļā.¹⁹ Tomēr tiek lēsts, ka 79% iedzīvotāju savas ziņas saņem tiešsaistē un galvenokārt caur mobilajiem tālruniem (77%).²⁰ Šī izvēle atspoguļojas tajā, kuras ziņu vietnes Latvijas iedzīvotāji apmeklē visvairāk. Vispopulārākās interneta ziņu vietnes²¹ Latvijā ir: delfi.lv, tvnet.lv un lsm.lv (attiecīgi).²² Papildus šīm vietnēm Latvijas visvairāk izmantoto vietņu top 20 ir divas vietnes ar krievu valodas saturu: lv.sputniknews.ru un press.lv.²³

Bet lielāks tiešsaistes ziņu patēriņš nebūt nenozīmē lielāku uzticēšanos tiešsaistes ziņām. Nesen veiktais Eiropas barometra pētījums par uzticēšanos medijiem liecina, ka tikai 34% cilvēku uzticas tiešsaistes ziņu vietnēm Latvijā.²⁴ Turpmākie pētījumi liecina, ka 46% cilvēku Latvijā neuzticas tiešsaistes medijiem un 56% neuzticas ziņām, kuras viņi redz sociālajos tīklos.²⁵

Šī pētījuma nolūkā mēs definējam Latvijas plašsaziņas līdzekļu tirgu, balstoties uz sākotnējo gandrīz 40 ziņu vietņu sarakstu, kurā bija iekļauti labi pazīstami nacionālie izdevumi, tabloīdi un reģionālie laikraksti. Pēc tam mēs sadarbojamies ar vietējo mediju ekspertiem, lai precizētu sarakstu pēc katras vietnes auditorijas lieluma un atbilstības. Mēs definējam lielumu un atbilstību, pamatojoties uz vietnes Alexa klasifikāciju un tās Facebook un Twitter sekotājiem. Mēs arī konsultējamies ar vietējiem ekspertiem, lai identificētu domēnus ar nelielāku auditoriju, bet pieprasītu lēmumu pieņēmēju vidū vai kuri tiek uzskatīti par visatbilstošākajiem, tēmējot uz konkrētām Latvijas grupām.

Dezinformācijas riska reitingi

Latvijas mediju vietņu analīze rāda polarizāciju dezinformācijas risku izplatībā. Dažās vietnēs ir ļoti ierobežots dezinformācijas risks, savukārt daudzām vietnēm ir nopietnas problēmas.

Tirgus pārskats

Tajā pašā laikā tikai dažas vietnes tika novērtētas ar vidēju riska reitingu. Bieži vien tieši šai vietņu grupai ir vislielākā varbūtība samazināt savus riskus. Kopumā daudzus no riska faktoriem Latvijā rada vājas žurnālistiskā un redakcionālā kontrole pār ziņu telpas saturu. (sk. 4. attēlu).

4. attēls: Kopējie tirgus rādītāji pa pīlāriem

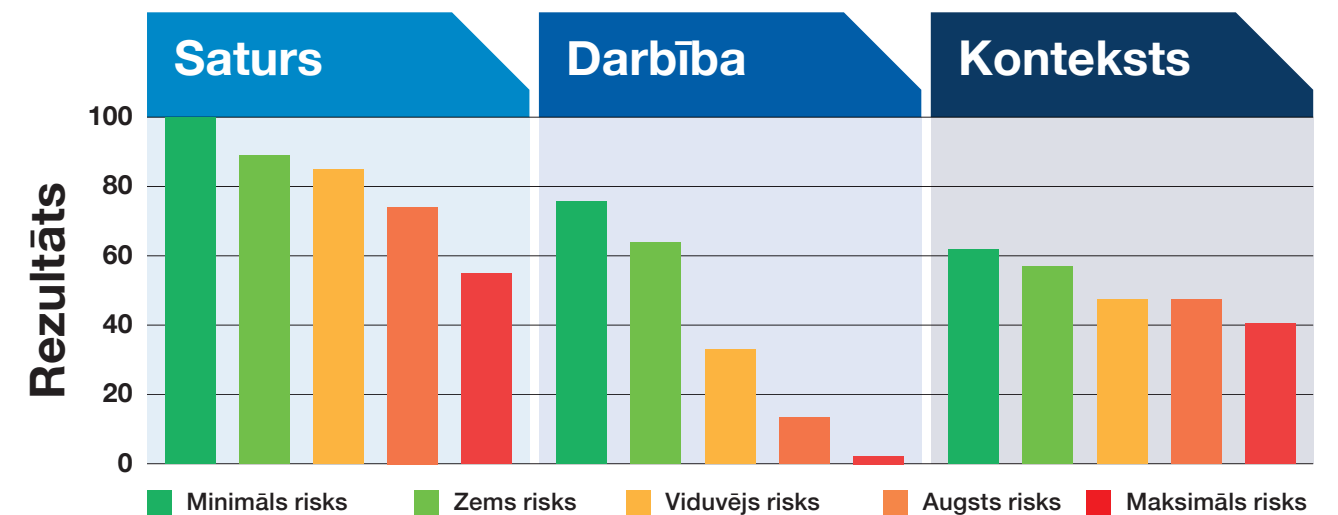

Latvijā minimālā riska novērtējumu saņēma tikai viena vietne: www.rebaltica.lv. Vietne lieliski darbojas visos satura karodziņos: visi novērtētie raksti ir neitrāli un objektīvi, tajos ir autoru informācija un virsraksti, kas atbilst stāsta saturam, un tie nav negatīvi orientēti pret grupām vai personām. Vietne satur arī daudzus no svarīgākajiem darbības politikas elementiem, tostarp informāciju par tās finansēšanu un īpašumtiesībām, vadlīnijas par lietotāju veidotu saturu un paziņojums par redakcijas neatkarību (lai gan tajā izpaliek skaidrs kļūdu labošanas process). Arī tiešsaistes lietotāji to uztver kā diezgan precīzu ziņu avotu.

Latvijā ir trīs vietnes, kas tika novērtētas kā zema riska vietnes. Šīs vietnes latviešu un krievu valodās mēdz salīdzinoši labi darboties pēc satura rādītājiem, jo īpaši tāpēc, ka tām ir neitrāls un uz sensācijām neorientēts saturs, kas nav negatīvi vērst pret kādu konkrētu individu vai grupu. Tika uzskatīts, ka tiešsaistes lietotāji tām uzticas diezgan labi. Tomēr šīm vietnēm trūkst darbības pārredzamības un redakcionālo garantiju, tostarp informācijas par to finansēšanas avotiem.

Tikai četras vietnes saņēma vidēja riska novērtējumu. Lai gan šīs vietnes parasti nodrošina uzticamu un objektīvu saturu, tām trūkst svarīgāko darbības politikas elementu, tostarp informācijas par to finansēšanas avotiem (šo informāciju sniedz tikai viena Latvijas vietne visā pārskata grupā). Šāda politika ir saistīta ar stingriem universāliem žurnālistikas standartiem. Šos žurnālistikas standartus ir noteikusi Uzticamas žurnālistikas iniciatīva (Journalism Trust Initiative, JTI).²⁶ Lielākā daļa vietņu, kuras šobrīd ietilpst vidējā riska diapazonā, varētu pāriet uz zemāka riska grupu, uzlabojot savas vietnes darbības un redakcijas politiku.

5. attēls: Vidējie pīlāru rādītāji pēc vietnes riska novērtējuma līmeņa

14 atlikušās vietnes - gandrīz divas trešdaļas no mūsu izlases - saņēma augsta vai maksimāla riska novērtējumu. Desmit vietnes saņēma augsta riska novērtējumu, bet četras vietnes bija maksimālā riska kategorijā. Visaugstākā riska domēni mūsu izlasē lielākoties sastāv no vietnēm, kuru rezultāti ir slikti attiecībā uz to satura ticamību. Tie bieži publicē rakstus, kas ir sensacionāli un / vai tendenciozi un var negatīvi orientēt pret grupām un indivīdiem. Tie arī pilnībā neatbilst redakcionālās un darbības politikas vispārējiem standartiem (sk. 5. attēlu). Piemēram, šajā grupā ietilpst piecas vietnes, kas visā darbības pīlārā ieguva nulli: tām nebija JTI pieprasītās informācijas vai politikas.

Pīlāru pārskats

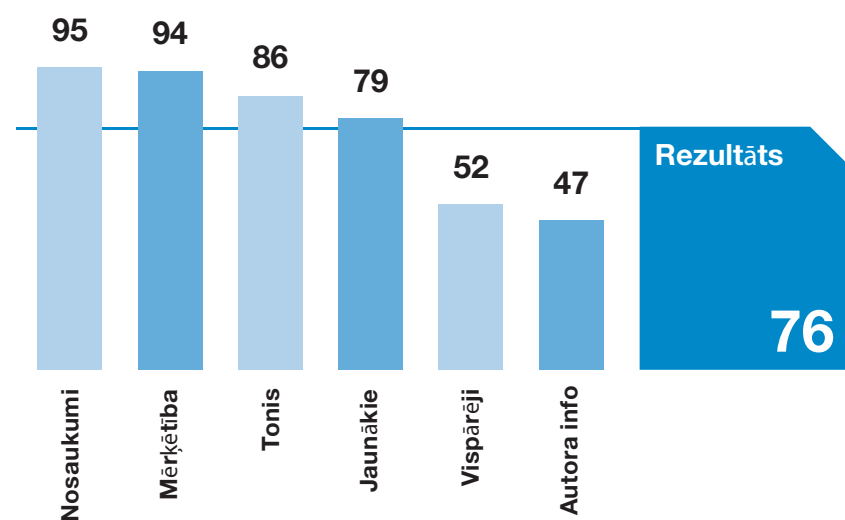
PĪLĀRS “SATURS”

Šis pīlārs koncentrējas uz vietnē sniegtā satura uzticamību. Pīlāra “Satus” analīze balstās uz desmit anonimizētu rakstu novērtējumu katram domēnam. Šie raksti ir izdalīti no datu kopuma pēc pārskata periodā visbiežāk kopīgotā satura. Visi rakstu rādītāji ir balstīti uz skalu no nulles (sliktākais) līdz 100 (labākais) pēc šīs valsts recenzentu vērtējuma.

Latvijas plašsaziņas līdzekļu tirgū katrā no plašsaziņas līdzekļu vietnēm atlasītie raksti parasti parāda zemu dezinformācijas risku rādītājiem, kas saistīti ar to virsrakstiem, mērķauditoriju grupām vai indivīdiem un pēdējo notikumu atspoguļojumu (sk. 6. attēlu).

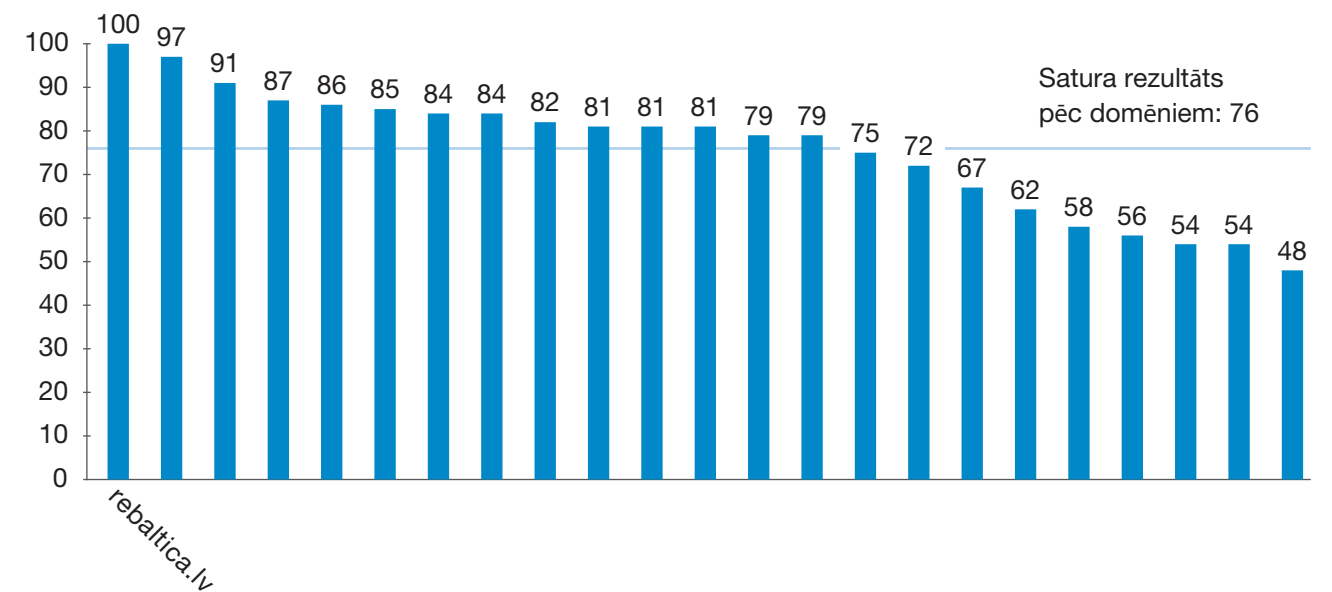
Tomēr lielākajai daļai vietņu Latvijas mediju tirgū ir slikti rezultāti, runājot par autora informācijas publicēšanu. Var būt redakcionāli iemesli nepublicēt šo informāciju (piem., rakstu veido redakcijas komanda vai vietne ir noraižējusies par uzbrukumiem tās darbiniekiem). Taču, ņemot vērā Latvijas izaicinājumus saistītus ar dezinformāciju no ārēju spēlētāju puses, autora informācija palīdz nodrošināt raksta avotu pārredzamību un informācijas uzticamību. Pamatojoties uz mūsu veikto analīzi, rakstu ar autora informāciju atrašanās vietnē kalpo kā spēcīgs rādītājs tam, vai šai vietnei kopumā būs mazāks dezinformācijas risks. Vietnēm, kuras publicē ziņas par autoriem, ir ārkārtīgi spēcīga un pozitīva korelācija ar lietotāju priekšstatu, ka vietne sniedz precīzu informāciju, izlabo kļūdas un skaidri nošķir ziņas no viedokļu rakstiem (sk. 1. pielikumu). Turklāt vietnes, kas norāda autoru informāciju, pozitīvi korelē arī ar vietnēm, kas publicē neitrālāku, objektīvāku informāciju un nodrošina pārredzamību par to īpašniekiem un finansējumu.

6. attēls: Rezultāti satura pīlārā pēc rādītājiem

Turklāt vairākas mūsu izlases ziņu vietnes saņem augstākus dezinformācijas riska vērtējumus, ja viņu izlasē iekļauto rakstu tonis ir emocionālāks un / vai neobjektīvāks. Balstoties uz mūsu pētījumu, toņa rādītājs kalpo kā nozīmīgs citu dezinformācijas riska rādītāju norādītājs Latvijas mediju vietnēm. Interesanti, ka šīs ir arī tās pašas vietnes, kuras mēdz nepublicēt informāciju par autoriem (sk. pielikumu).

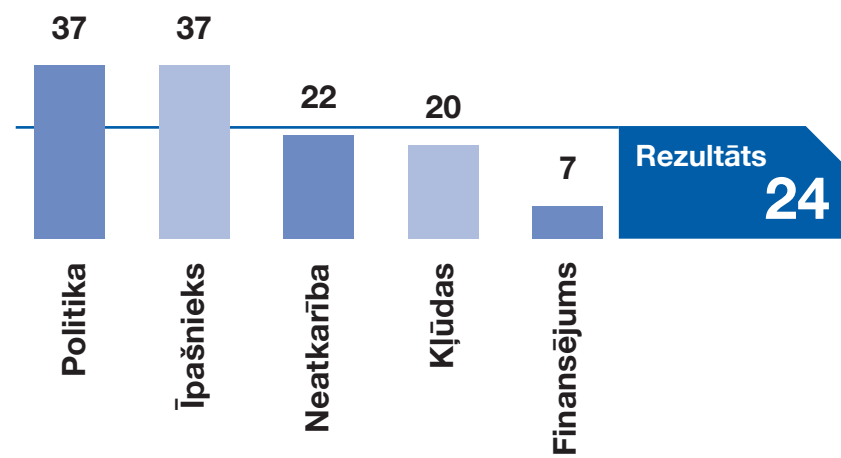
7. attēls: Vietņu satura pīlāra rādītāji

DARBĪBAS PĪLĀRS

Šajā pīlārā tiek novērtēta ziņu vietnes darbības un redakcijas integritāte. Visi rādītāji ir balstīti uz skalu no nulles (sliktākā) līdz 100 (vislabākā), ko attiecīgās valsts recenzenti ieguva saskaņā ar vietnē pieejamo informāciju. Darbības rādītāji ir visātrāk izmaināmā joma, lai samazinātu dezinformācijas riska reitingus, jo tie izriet no politikas, kuru domēni var nekavējoties izveidot un iedzīvināt publiski.²⁷ Daudzās mūsu izlases vietnēs šādas politikas nav. Tomēr darbības pīlārs ir ļoti svarīgs Latvijas ziņu vietnēm gan krievu, gan latviešu valodā, lai radītu darbības un redakcionālo atbalstu, un tādējādi palīdzētu novērst dezinformācijas stāstu un vēstījumu publicēšanu savās vietnēs.

8. attēls: Vidējie darbības pīlāra rezultāti pēc rādītājiem

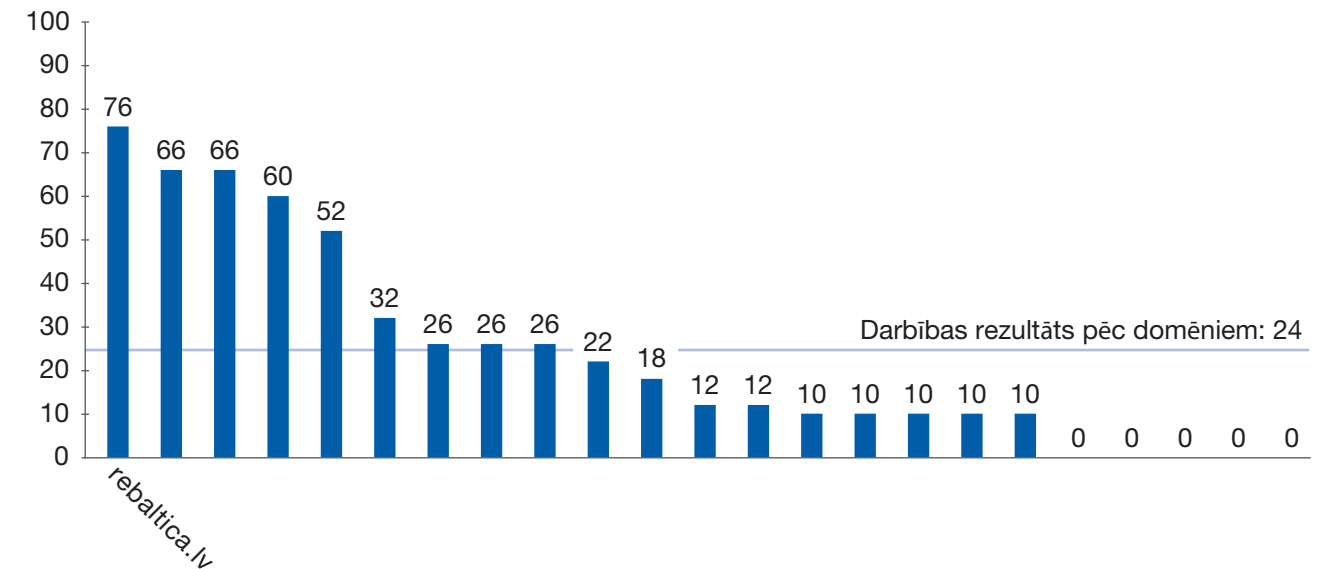
Kaut arī dažās no populārākajām vietnēm Latvijā daļēji vai pilnībā ir radīta politika, kas saskaņota ar JTI standartiem, citas vietnes to nav noteikušas (sk. 8.attēlu). Tikai vienā vietnē ir publicēta informācija par korekciju politiku un procesu, savukārt četrās vietnēs (20% no izlases) ir publicēts paziņojums par redakcijas neatkarību. Šāda informācija ir būtiska, lai nodrošinātu pārredzamus un atbildīgus plašsaziņas līdzekļus. Piemēram, skaidri noteikts vietnes komentāru sadaļu rīcības kodekss var palīdzēt uzturēt lietotāju ģenerētus komentārus normām atbilstošus un novērst pret viņiem uzbrukumus. Stingrs redakcionālās darbības kodekss var palīdzēt pārskatīt un labot kļūdaini publicēto saturu. Lai gan Latvijas Mediju ētikas padomes Ētikas kodekss²⁸ aicina ievērot tādus principus kā redakcijas neatkarība un pārredzamība, plašsaziņas līdzekļiem nav īpaši noteikts pienākums publiskot savus redakcijas darbības kodeksus.

Visām mūsu izlasē iekļautajām 23 vietnēm ir potenciāls gūt teicamus rezultātus visos darbības pīlāra rādītājos, ja tās pieņem un publisko šādu darbības politiku un informāciju. Darbības pīlāra rādītāji ir ņemti no standartiem, kurus žurnālisti ir noteikuši kā daļu no JTI.²⁹ Kā norāda JTI,³⁰ šo standartu pieņemšana palielina uzticamību sabiedrības acīs, liek tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem pārvērtēt savu praksi digitālajā laikmetā un mudina jaunos plašsaziņas līdzekļus būt pārredzamākiem attiecībā uz viņu uzņēmējdarbības modeļiem.³¹

Vietnes, kurās šajā pīlārā darbojas slikti, ietver ziņu apkopotājus, tomēr arī vairākām profesionālām ziņu vietnēm trūkst arī pārredzamības attiecībā uz viņu darbības politiku. Šis atklājums liek domāt, ka, lai mazinātu risku Latvijas mediju tirgū, visiem izdevējiem būtu jāpārdomā savi publiskošanas standarti saskaņā ar JTI galvenajām politikām.

Politikas un prakses maiņu varētu atbalstīt Latvijas valdība un preses struktūras. Atbalstoši valdības pasākumi varētu palīdzēt stiprināt Latvijas nacionālo mediju ainavas pārredzamību, neatkarību un redakcijas integritāti. Preses struktūras varētu mudināt locekļus proaktīvi pieņemt un īstenot darbības un redakcijas pārredzamības pasākumus.

9. attēls: Vietņu rezultāti darbības pīlārā

KONTEKSTA PĪLĀRS

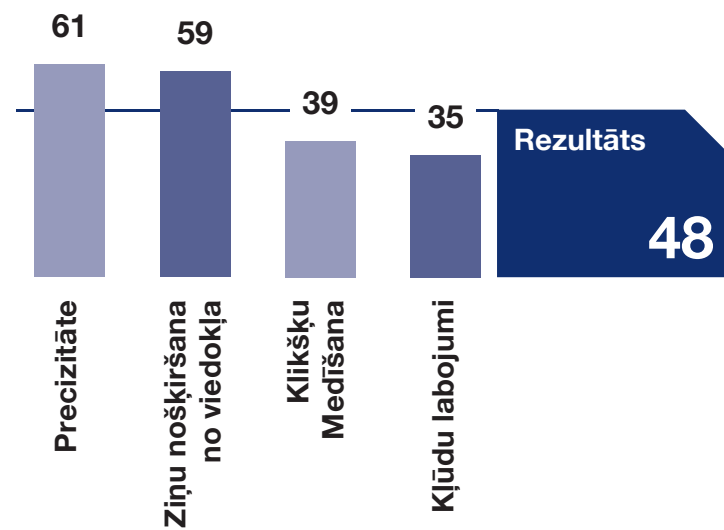
Vietnes sniegums šajā pīlārā ir labs priekšstats par zīmola uzticības uztveri attiecīgajā mediju vietnē. Visi rādītāji ir balstīti uz skalu no nulles (sliktākā) līdz 100 (vislabākā), ko novērtējuši tiešsaistes lietotāji.

Konteksta pīlāra rādītāju uzlabošanā ir pietiekoši darāmā daudziem domēniem, lai gan tiešsaistes lietotāju uztveri var mainīt tikai vidējā termiņā un ilgtermiņā.³² Daļēji tas ir saistīts ar faktu, ka auditorijas uztvere var būt "pielīpoša" un prasīs laiku, lai pielāgotos vietnes pašreizējai realitātei. Tas nozīmē, ka mūsu statistiskā analīze norāda, ka respondentu uztvere patiešām atspoguļo vairākus satura un darbības rādītājus, tāpēc, pieņemot šajos pīlāros izmērītos satura un darbības standartus, var būt papildu efekts, uzlabojot uztveri valsts lasītāju acīs.

Konteksta pīlāra secinājumi ir balstīti uz neatkarīgu aptauju,³³ kas veikta, lai mēritu tiešsaistes lietotāju priekšstatus par mūsu izlasē iekļauto Latvijas mediju vietņu zīmola uzticamību.

Pētījuma rezultāti liecina, ka tiešsaistes lietotāju zemā uztvere par uzticēšanos Latvijas ziņu vietņu zīmoliem atspoguļo viņu vispārējo uzticības krīzi valsts medijiem. Tikai trīs no vietnēm saņēma "nokārtotu" vērtējumu (70 vai vairāk no 100 punktiem) par precizitāti; divas no vietnēm arī sasniedza šādu vērtējuma līmeni par skaidri iezīmētu atšķirību starp ziņām un viedokli. Tiešsaistes lietotāju atbildes liecina, ka daudzi no aptaujātajiem uzskata, ka lielākā daļa ziņu vietņu izmanto klikšķu mednieku nosaukumus un nelabo savas publicētās kļūdas redzamā formā (sk. 10. attēlu).

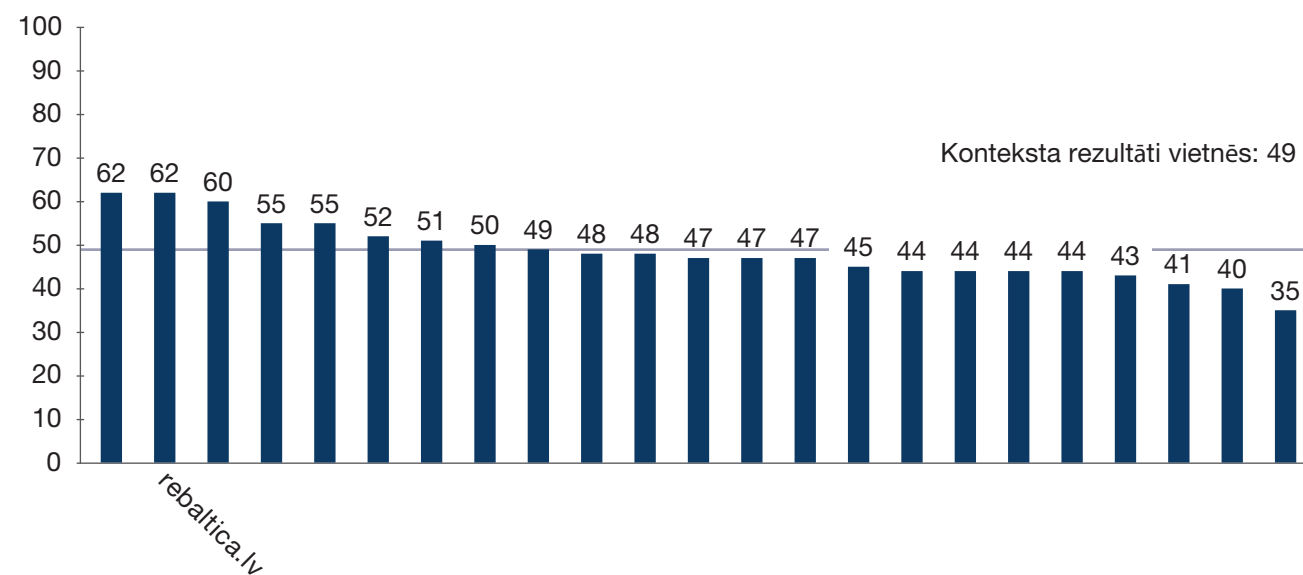
10. attēls: vidējie konteksta pīlāra rezultāti pēc rādītājiem

Patiešām, mūsu pētījums atklāja, ka daudzās Latvijas ziņu vietnēs nav politikas attiecībā uz kļūdu labošanu. Rezultātā sabiedrības uztvere daļēji sakrīt ar realitāti. Runājot par “klikšķu medīšanas” uztveri, mūsu virsrakstu analīze atklāja, ka izlasē iekļautās ziņu vietnes parasti izmanto virsrakstus, kas precīzi atspoguļo viņu stāstu saturu. Šī neatbilstība starp mūsu atklājumiem un sabiedrības uztveri varētu izrietēt no atšķirības starp vietņu pašreizējo un iepriekšējo darbību.

Kopumā zemais zīmola uzticības līmenis liecina par risku mediju vietnēm Latvijā, jo šo neuzticību var izmantot, lai leģitimētu dezinformāciju. Ja tiešsaistes lietotājs neuzskata nevienu vietni par uzticamu, saturu var uzskatīt par vienādu kā vietnēs ar augsta, tā ar zema dezinformācijas riska vērtējumiem.

11. attēls: Vietņu konteksta pīlāra rādītāji

Secinājumi

Mūsu Latvijas ziņu vietņu dezinformācijas risku izvērtējumā konstatējam diezgan polarizētu risku diapazonu. Kamēr divām trešdaļām vietņu ir augsts vai maksimāls riska līmenis, tikai četras vietnes ietilpst vidējā diapazonā (t.i., vidējs risks).

Pārējās mūsu izlases vietnes darbojas salīdzinoši labi, un viena vietne (www.rebaltica.lv) pat saņem minimālo riska novērtējumu.

Pēc mūsu sistēmas Latvijas plašsaziņas līdzekļu vietnes parasti parāda zemu risku, kad runa ir par satura uzticamības rādītājiem. Tomēr šo domēnu vispārējos vērtējumus samazina darbības trūkumi, jo īpaši attiecībā uz pārredzamu informāciju par vietnes īpašniekiem vai patiesajiem labuma guvējiem, tās finansējumu un citām darbības un redakcijas politikām.

Ziņu vietnes varētu novērst šos trūkumus, veicot darbības, lai:

- Koncentrētos uz tādu žurnālistikas un darbības standartu pieņemšanu kā Uzticamas žurnālistikas iniciatīvas noteiktie standarti, kas sniedz pārredzamu informāciju par vietnes vispārējo politiku;
- Mudinātu vietnes skaidri publicēt savus finansēšanas avotus savā lapā, nevis mātes uzņēmuma vietnē. Šī informācija palīdz veidot uzticību vietnei un kļūst šaubas par tās finansēšanu.
- Nodrošinot, ka vietnes publicē redakcijas neatkarības paziņojumu, kļūdu labojumu izdošanas vadlīnijas un politiku attiecībā uz lietotājiem un algoritmiski veidotu saturu;³⁴
- Uzlabojot un padarot redzamāku vietnes kļūdu labošanas praksi. Ir svarīgi, lai šādi vietnes labojumi būtu skaidri redzami un saprotami, nevis tiktu paslēpti tīmekļa lapas apakšā;
- Nodrošinot, lai vietnes Latvijā publicētu autoru informāciju. Autora identitātes publicēšana ir vienkāršs veids, kā nodrošināt pārredzamību un atbildību. Vēl jo vairāk, tas dod auditorijai iespēju pārbaudīt, vai autors ir reāla persona jeb tiek izmantota viltus identitāte dezinformācijas publicēšanai.

Nepieciešamība pēc uzticama, neatkarīga dezinformācijas risku novērtējuma ir akūta. Šīs riska novērtēšanas sistēmas ieviešana sniegs būtisku informāciju politikas veidotājiem, ziņu vietnēm un reklāmas tehnoloģiju nozarei, ļaujot galvenajiem lēmumu pieņēmējiem apturēt naudas ieplūšanu, kas stimulē un uztur dezinformāciju.

Pielikums: Metodoloģija

Domēna kopējais rezultāts

GDI riska reitingu struktūra, saturs un darbības pilāri ir paredzēti, lai attēlotu atsevišķas, novērojamas domēna iezīmes, analizējot konkrēta brīža ainu. Šī pieeja efektīvi mazina neobjektivitāti un standartizē mūsu analīzi dažādās jomās un valstīs, taču tās tvērums ir ierobežots. Minētie pilāri neaptver vēsturisko informāciju par domēna saturu un praksi, kā arī mazāk pamanāmus dezinformācijas karodziņus (piemēram, lasītāju regulāru dezinformēšanu, neko nepasakot par stāstu vai tēmu). Abus šos trūkumus mazina ceturtais pilārs "Konteksts", kurā tiek vērtētas ilgtermiņa tendences un grūtāk nosakāmi rādītāji. Šajā ziņojumā divas trešdaļas domēna vērtējuma ir balstītas uz novērojamo funkciju fiksāciju konkrētajā brīdī (izmantojot pilārus "Satura" un "Darbība"), bet pēdējā trešdaļa tiek veikta, izmantojot publisku uztveres aptauju, kas sniedz kontekstu mūsu secinājumiem.

Satura pilārs rada punktu skaitu, pamatojoties uz sešiem rādītājiem, kurus pārskatījuši divi īpaši nozīmīgi analītiķi desmit domēna publicētos rakstos. Šie desmit raksti divu nedēļu laikā tika nejauši izvēlēti no šī domēna visbiežāk kopīgajiem rakstiem, un pēc tam tika noņemta visa informācija, kas varētu identificēt izdevēju. Rādītāji, kas iekļauti galīgajā riska vērtējumā, ir šādi: nosaukuma reprezentativitāte, autora attiecinājums, raksta tonis, aktualitāte un vispārējs stāsta atspoguļojums citos domēnos.

Operāciju pilāru domēna līmenī vērtē tie paši šis valsts analītiķi. Mēs izvēlējamies piecus rādītājus no *Journalism Trust Initiative* uzticamības signālu saraksta, lai komentāru sadaļās atspoguļotu risku, kas saistīts ar domēna iespējamiem finanšu interešu konfliktiem, neaizsargātību pret dezinformāciju un redakcijas standartus. Tas nav domāts žurnālistikas faktiskās kvalitātes noteikšanai, jo šis pilārs vērtē domēnu, pamatojoties uz tā publiski

pieejamo darbības informāciju, kas var atšķirties no faktiskajām darbībām. Iekļautie rādītāji ir: patieso faktisko tīpašnieku atklāšana, finansējuma avotu pārredzamība, publicētā politika attiecībā uz komentāru sadaļām un algoritmiski veidota satura atzīmēšana, skaidrs kļūdu labošanas process un publisks paziņojums, kas apliecina redakcijas neatkarību.

Konteksta pilāra rezultāts ir balstīts uz aptaujas rezultātiem par tiešsaistes lietotāju uztveri par domēna saturu un darbībām. Aptaujas datu iekļaušana riska novērtējuma aprēķināšanā ir būtiska, jo tie aptver plašāku viedokļu loku un tāpēc, ka tiešsaistes lietotāju uztvere balstās uz vietnes ilgtermiņa uzvedību un sniegumu. Šis pilārs ir labs papildinājums mūsu satura pilāram, kas ir dziļāks, bet analizē tikai desmit rakstus. Aptauja ietver četrus rādītājus: precizitāte, skaidra ziņu un viedokļu rakstu diferenciācija, klikšķu medīšanas nosaukumu izmantošana un kļūdu labošana.

Domēni tiek iedalīti vienā no piecām riska kategorijām, pamatojoties uz to galīgo riska rādītāju. Kategoriju robežvērtības nosaka, apvienojot visu valstu domēnu riska vērtējumus pašreizējā indeksa versijā un aprēķinot šīs globālās izlases vidējo un standartnovirzi. Domēni tiek iedalīti kategorijā, pamatojoties uz standartnoviržu skaitu, kas atdala to vērtējumu no globālā vidējā rādītāja. Zemāk esošajā tabulā ir parādīta katra kategorija un tās robežvērtības.

1. tabula: Riska diapazonu pārskats

DOMĒNA KOPĒJAIS REZULTĀTS	DEZINFORMĀCIJAS RISKA LĪMENIS	DEZINFORMĀCIJAS RISKA KATEGORIJA
< -1.5 SD no vidējā	5	Maksimāls risks
> -1.5 and <= - 0.5 SD no vidējā	4	Augsts risks
> -0.5 and <= 0.5 SD no vidējā	3	Viduvējs risks
> 0.5 and <= 1.5 SD no vidējā	2	Zems risks
>= 1.5 SD no vidējā	1	Minimāls risks

Datu vākšana

Katru no Latvijas domēniem novērtēja divi analītiķi, kurus mūsu darbinieki apmācīja par GDI sistēmu saskaņā ar rokasgrāmatu, kurā sniegtas detalizētas instrukcijas katra rādītāja novērtēšanai.

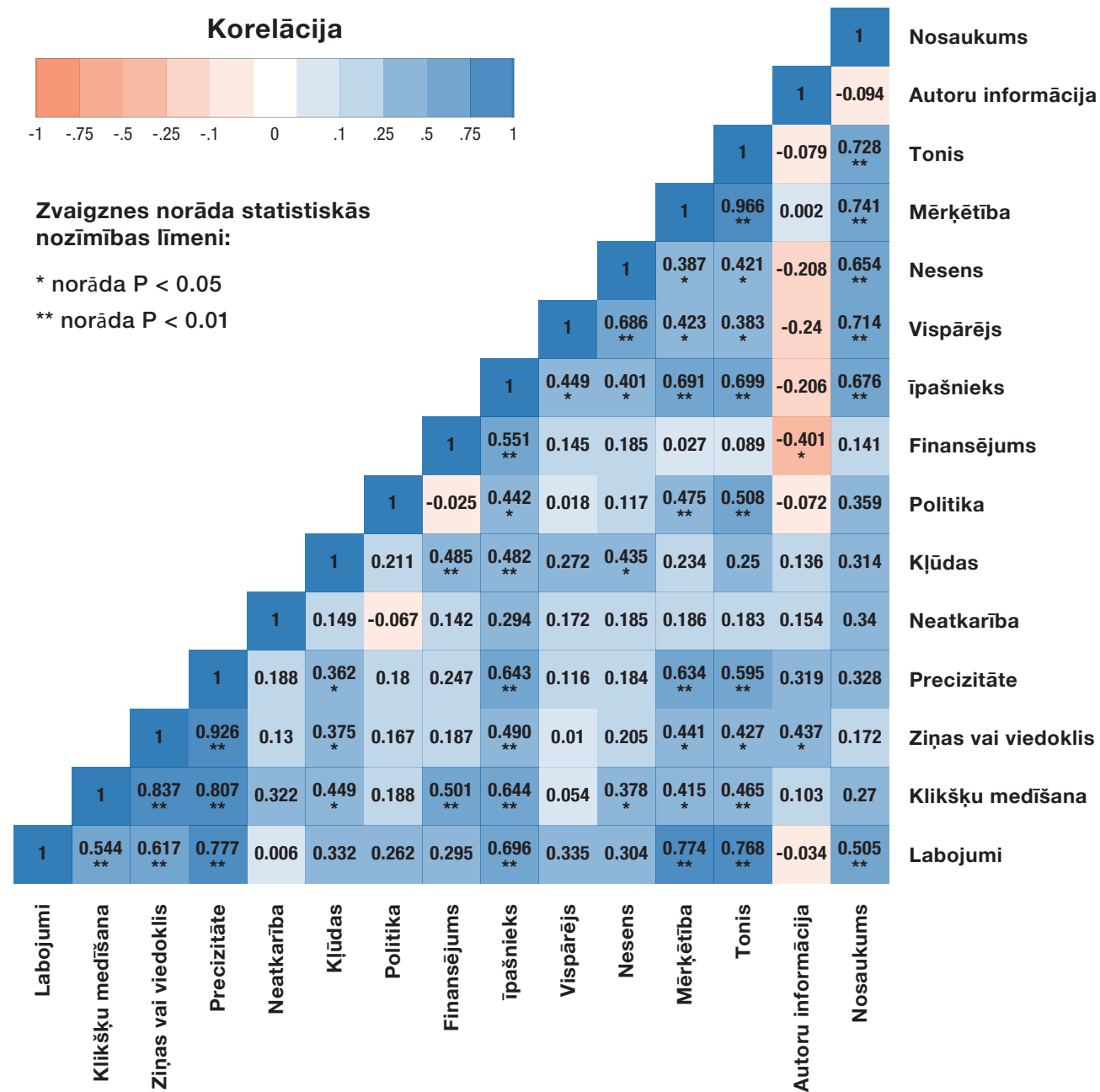
Aptauju veica SKDS, un to veica 1000 respondentu, kas tika atlasīti no valsts demogrāfisko struktūru atainojošas grupas, tostarp pēc ģeogrāfiskās atrašanās vietas, vecuma, etniskās piederības un dzimuma. Katram respondentam tika uzdoti vairāki jautājumi par domēniem, kurus viņi norādīja kā sev zināmus. Katrs respondents novērtēja līdz desmit no atlasītajām vietnēm, pamatojoties uz savām zināšanām par vietni. Respondentiem tika

parādītas tās pašas vietnes kā latviešu, tā krievu valodas versijas (kur tās abas pastāvēja). Pēc tam šie rādītāji tika apvienoti, lai izveidotu vietnes vidējo punktu skaitu. Kopā bija 14 vietnes, kurās abu valodu versiju rādītāji bija apvienoti vienā vērtējumā. Rezultātā dažu vietņu respondentu skaits ir lielāks par 1000, ja šie rādītāji tiek apvienoti. Maksimālais respondentu skaits bija 1304 (www.delfi.lv / www.rus.delfi.lv) un minimālais bija 17 atbildes (www.bnn.lv / bnn-news.ru). Šie skaitļi liecina par stabilu aptaujas lielumu, kas ļauj veikt precīzu analīzi.

2. tabula: Konsolidētie rezultāti vietnēm latviešu un krievu valodās

1. delfi.lv / rus.delfi.lv	8. lv.sputniknews.ru / sputniknews.ru
2. tvnet.lv / rus.tvnet.lv	9. focus.lv / ru.focus.lv
3. lat.bb.lv / bb.lv	10. lv.rubaltic.ru / rubaltic.ru
4. liepajniekiem.lv / rus.liepajniekiem.lv	11. ventasbalss.lv / rus.ventasbalss.lv
5. ism.lv / rus.ism.lv	12. rezekneszinas.lv / rezekneszinas.lv
6. lat.grani.lv / grani.lv	13. rebaltica.lv / ru.rebaltica.lv
7. lat.mixnews.lv / mixnews.lv	14. bnn.lv / bnn-news.ru

3. tabula: Korelāciju matrica

Piezīmes

1 <https://www.mfa.gov.lv/en/news/lat-est-news/61028-zanda-kalnina-lukasevica-disinforma-tion-campaigns-look-to-weaken-latvia-s-position-internationally>

2 <https://jamestown.org/program/baltics-call-for-unified-european-frontline-against-russian-disinformation/>

3 Dezinformāciju mēs definējam pēc darbības vārda „dezinformēt”: „apzināti maldināt; pretstatā informēšanai.”

4 Sistēmas cilvēciskās pārļūkošanas elementi tika izstrādāti sadarbībā ar Aleksandru Musavizadē (Alexandra Mousavizadeh - Tortoise Media izpētes vadītāja un GDI līdzdibinātāja). Sistēmu ieteica, pārbaudīja un pabeidza ar tehniskās konsultatīvās grupas (TAG) atbalstu, ieskaitot Benu Nimmo (Ben Nimmo - Graphika), Kamillu Fransuā (Camille François - Graphika), Migelu Martinesu (Miguel Martinez - līdzdibinātājs un galvenais datu zinātnieks, Signal AI), Niku Ņūmenu (Nic Newman - Reuters žurnālistikas institūts), Olafu Stēnfatu (Olaf Steenfadt - „Reportieri bez robežām”), Kristīnu Tardagilu (Cristina Tardaguila - Pointera institūta Starptautiskais fakto pārbaudes tīkls), Emiju Mičelu (Amy Mitchell - Pew Research), Skotu Heilu (Scott Hale - Meedan and Credibility Coalition), Finu Heinrihu (Finn Heinrich - OSF) un Lauru Zommeri (Laura Zommer - Chequeado).

5 Pīlāru “Struktūra” novērtē mašīnmācīšanās algoritma prototips, kas tiek apmācīts par metadatiem no tūkstošiem vietņu, kas pazīstamas ar lasītāju regulāru dezinformēšanu. Tas identificē šos domēnus atbilstoši tehniskajām īpašībām. Piemēram, ads.txt, drošības protokolu un vietnei specifisku e-pasta aizstājvārdu izmantošana. Plašāku informāciju par mūsu metodiku skatiet pielikumā.

6 Plašāku informāciju par mūsu metodiku skatiet pielikumā un pa šo saiti: <https://disinformationindex.org/research/>.

7 Pīlāru “Struktūra” novērtē mašīnmācīšanās algoritma prototips, kas tiek apmācīts par metadatiem no tūkstošiem vietņu, kas pazīstamas ar lasītāju regulāru dezinformēšanu. Tas identificē šos domēnus saskaņā ar pašas vietnes tehniskajām iezīmēm, un šobrīd tiek veikts binārs novērtējums - tā ir vai nav augsta riska dezinformācijas vietne. Šajā pētījumā strukturālie rādītāji tika izmantoti tikai kā filtrs, lai pārbaudītu domēnus, kas tika atlasīti cilvēka veiktai pārskatīšanai. Viņu rādītāji šajā pīlārā netika izmantoti, lai aprēķinātu galīgo riska reitingu. Tā kā izlasi veido dažas no populārākajām vietnēm Latvijas mediju tirgū, nebūtu sagaidāms, ka tām būtu kopīgas strukturālas iezīmes ar paaugstināta riska vietnēm.

8 Šajā 2020. gada ziņojumu kārtā mediju tirgus novērtējumi tiks sagatavoti šādām valstīm: Argentīnai, Igaunijai, Francijai, Gruzijai, Vācijai, Latvijai, Indijai, Dienvidāfrikai, Lielbritānijai un ASV. Var tikt pievienot arī citas valstis.

9 Visas ziņojumā iekļautās vietnes tika informētas par to individuālajiem rādītājiem un riska vērtējumiem, kā arī par kopējiem tirgus vidējiem rādītājiem.

10 Divi pētnieki novērtēja katru vietni un rādītāju. Aptauju pasūtīja un veica vietēja neatkarīga pētījumu kompānija SKDS (<https://www.skds.lv/research>). Datu vākšanas ietvaros tiešsaistes aptauju aizpildīja vairāk nekā 1000 Latvijas iedzīvotāju. SKDS ir privāts un neatkarīgs pētījumu uzņēmums, kura galvenās darbības jomas ir dažāda veida mārketinga un sabiedriskās domas izpēte. Visi respondenti atbildēja uz standarta jautājumu kopumu, ko Globālais dezinformācijas indekss (GDI) izmantoja visās valstīs, kur tas veic riska novērtēšanu. Katrs respondents sniedza savu priekšstatu par zīmola uzticamību un uzticamību līdz pat 10 vietnēm, kuras, pēc viņu domām, ir “pazīstamas”.

11 Divi pētnieki novērtēja katru vietu un rādītāju. Pētniekus izvēlējās APPC.

12 Minimālais risks ir labākais riska reitings, kam seko zema riska reitings. Abi vērtējumi liecina par ziņu vietni, kas ir labi novērtējusi visus rādītājus. Visās valstīs individuāli vietnes rādītāji tika konfidenciali kopīgi ar vietnes operatoriem, lai ļautu iesaistīties, sniegt atsauksmes un veikt visas nepieciešamās izmaiņas. Ar visām vietnēm sazinājās iepriekš, lai sniegtu tām informāciju par metodiku un vērtēšanas procesu. Visās valstīs, uz kurām attiecas riska reitingi, saliktie rādītāji tiek darīti zināmi tikai tām vietnēm, kurām novērtēts zems vai minimāls dezinformācijas risks. Rezultātā atskaitē norādīto vietņu skaits dažādās valstīs būs atšķirīgs.

13 GDI cer strādāt šajos centienos ar visu nozari. Šāds vietņu riska novērtējums ir ļoti pieprasīts, un ir ievērojamas bažas, ka mazāk uzticami, mazāk neatkarīgi dalībnieki var mēģināt aizpildīt šo tukšumu.

14 Pamatojoties uz Alexa valstu klasifikāciju 500 labākajām vietnēm Latvijā: <https://www.alexa.com/topsites/countries:2/LV>.

15 Aptauju pasūtīja un veica vietēja neatkarīga pētījumu kompānija SKDS (<https://www.skds.lv/research>). Datu vākšanas laikā tiešsaistes aptauju veica vairāk nekā 1000 Latvijas iedzīvotāju. SKDS ir privāts un neatkarīgs pētījumu uzņēmums, kura galvenās darbības jomas ir dažāda veida mārketinga un sabiedriskās domas izpēte.

- 16 <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/meklet-tema/2747-608-latvijas-iedzivotaju-dzimta-valoda-ir-latviesu>
- 17 Latvijas Reklāmas asociācija. "Latvijas mediju reklāmas tirgus apkopojums par 2018.gadu" https://www.lra.lv/webroot/file/uploads/files/G_2018-gada-mediju-reklam-as-tirgus-apjoms-latvija.pdf.
- 18 Turpat.
- 19 Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome. "Pētījums par Latvijas iedzīvotāju interesēm, dienaskārtību un uzticēšanos medijiem", [https://www.neplpadome.lv/lv/assets/documents/Petijumi/Mediju_lieto%C5%A1ana_ataskaite_08.2018_%20\(002\).pdf](https://www.neplpadome.lv/lv/assets/documents/Petijumi/Mediju_lieto%C5%A1ana_ataskaite_08.2018_%20(002).pdf).
- 20 2018.gada dati. Sk.: Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome. [https://www.neplpadome.lv/lv/assets/documents/Petijumi/Mediju_lieto%C5%A1ana_ataskaite_08.2018_%20\(002\).pdf](https://www.neplpadome.lv/lv/assets/documents/Petijumi/Mediju_lieto%C5%A1ana_ataskaite_08.2018_%20(002).pdf).
- 21 Šo kanālu skatītāju skaits mēnesī ir: delfi.lv -- 880,132 skatījumi; tvnet.lv -- 803,002 un lsm.lv -- 746,655 skatījumi. Balstīts uz starptautiskā interneta pētījumu uzņēmuma "Gemius" 2020. gada martā apkopotajiem datiem.
- 22 Gemius. "Gemius: Martā ievērojami pieaugusi TOP 20 populārāko portālu auditorija", 16-04-2020. <https://www.gemius.lv/all-reader-news/gemius-marta-ieverojami-pieaugusi-top-20-popularako-portalu-auditorija.html>.
- 23 Tie ir lv.sputniknews.ru (237,879 skatījumu mēnesī) un press.lv (242,495 skatījumi). Sk.: Gemius, 'Gemius: Martā ievērojami pieaugusi TOP 20 populārāko portālu auditorija', 16-04-2020. <https://www.gemius.lv/all-reader-news/gemius-marta-ieverojami-pieaugusi-top-20-popularako-portalu-auditorija.html>.
- 24 Sk.: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/312475-uzticibas-limenis-medijiem-un-institucijam-baltija-2019-gada-2020>.
- 25 Eurobarometer 92, 'Latvia', <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2255>.
- 26 Lai iegūtu papildinformāciju par JTI, kas nozarei ir pieņēmusi ISO standartu, sk.: <https://jti-rsf.org/en/>.
- 27 Operāciju pilārs pārbauda, vai ir ieviesta attiecīgā politika. Tajā netiek novērtēts politikas efektivitātes līmenis, pamatojoties uz labu praksi, un netiek aplūkots, kā politika tiek īstenota. Tomēr citi rādītāji šajā sistēmā atspoguļo dažas attiecīgās prakses, piemēram, mērot priekšstatus par to, cik bieži vietnes labo kļūdas vai tiek uzskatītas kā precīzu saturu pasniedzošas.
- 28 Latvijas Mediju ētikas padomes Ētikas kodekss. Sk.: http://site-775587.mozfiles.com/files/775587/Etikas_kodekss_20190227_pdf.pdf?1552826658.
- 29 Lai iegūtu papildinformāciju par JTI, kas nozarei ir pieņēmusi ISO standartu, sk.: <https://jti-rsf.org/en/>.
- 30 <https://www.cen.eu/news/workshops/Pages/WS-2019-013.aspx>
- 31 Lai iegūtu papildinformāciju par JTI, kas nozarei ir pieņēmusi ISO standartu, sk.: <https://jti-rsf.org/en/>. Sk. arī: <https://www.cen.eu/news/workshops/Pages/WS-2019-013.aspx>.
- 32 Aptauju pasūtīja un no 2020. gada 11. līdz 14. maijam veica vietēja neatkarīga pētījumu kompānija SKDS (<https://www.skds.lv/research>). Datu vākšanas laikā tiešsaistes aptauju veica vairāk nekā 1000 Latvijas iedzīvotāju. SKDS ir privāts un neatkarīgs pētījumu uzņēmums, kura galvenās darbības jomas ir dažāda veida mārketingu un sabiedriskās domas izpēti. Visi respondenti atbildēja uz standarta jautājumu kopumu, ko Globālais dezinformācijas indekss (GDI) izmantoja visās valstīs, kur tas veic riska novērtēšanu.
- 33 Aptauju pasūtīja un no 2020. gada 11. līdz 14. maijam veica vietēja neatkarīga pētījumu kompānija SKDS (<https://www.skds.lv/research>). Datu vākšanas laikā tiešsaistes aptauju veica vairāk nekā 1000 Latvijas iedzīvotāju. Respondenti bija 18–75 gadus veci. Kvotas izlases datiem tika noteiktas pēc Pilsonības un migrācijas lietu departamenta uzturētā iedzīvotāju reģistra (2020. gada 27. janvāris.) Respondenti vīrieši bija 48%, savukārt sievietes - 52% no aptaujas dalībniekiem, kas atspoguļo valsts demogrāfiskais sadalījums. No respondentiem 59% atzina sevi par latviešiem.
- 34 Šis pēdējais punkts ir īpaši aktuāls mūsu izlases vietnēm krievu valodā, kurās trūkst daudzu šo politiku

www.disinformationindex.org